

LIETUVA

Lietuvos Respublika yra konstitucinė, daugiapartinė, parlamentinė demokratinė valstybė, turinti apie 3,4 mln. gyventojų. Įstatymų leidžiamoji valdžia priklauso vienerių rūmų parlamentui (Seimui). 2004 m. laisvuose ir sąžininguose rinkimuose piliečiai išrinko Prezidentu Valdą Adamkų. Civilinė valdžia paprastai veiksmingai vadovavo saugumo pajėgoms.

Valdžios institucijos paprastai gerbė savo piliečių žmogaus teises, tačiau kai kuriose srityse kilo problemų. Per metus buvo pranešama apie šias su žmogaus teisėmis susijusias problemas: prastas sąlygas kalėjimuose, neteisėtai pratęstą kardomojo kalinimo terminą, policijos ir valdžios institucijų pareigūnų korupciją, dažną smurtą šeimoje ir prievartą prieš vaikus, prekybą moterimis ir mergaitėmis ir padaugėjo pranešimų apie smurtą ir nepakantumą rasinėms ir etninėms mažumoms.

PAGARBA ŽMOGAUS TEISĖMS

1 dalis Pagarba teisei į asmens neliečiamybę

- a. Apsauga nuo savavališko arba neteisėto gyvybės atėmimo

Nebuvo gauta pranešimų, kad valdžios institucijos arba jų atstovai būtų savavališkai arba neteisėtai atėmę kam nors gyvybę.

Prokuratūra tęsė 21 ikiteisminį tyrimą dėl nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimų. Nuo sausio iki spalio mėnesio prokuratūra pradėjo šešis ikiteisminius tyrimus dėl nusikaltimų žmoniškumui, įskaitant vieną tyrimą, susijusį su nacių nusikaltimais prieš žydus.

Birželio mėnesį prokuratūra išsiuntė Izraelio Teisingumo ministrui teisinės pagalbos prašymą dėl Izraelio Holokausto aukų ir didvyrių atminties organizacijos „Yad Vashem“ buvusio direktoriaus ir pasipriešinimo naciams Lietuvoje ir Baltarusijoje Antrojo pasaulinio karo metais partizano Yitzhak Arad. Prokuratūra norėjo informuoti Aradą apie „įtarimus dėl galimai įvykdytų nusikaltimų Lietuvoje“, įskaitant Lietuvos partizanų žudynes ir civilių žudymą, ir jį apklausti. Arad buvo vienas iš ikiteisminio tyrimo, kurį prokuratūra pradėjo 2006 metais, subjektų. Metų pabaigoje tyrimas dar buvo nebaigtas.

2005 m. valdžios pareigūnai pareiškė baudžiamuosius kaltinimus Algimantui Mykolui Dailidei dėl bendradarbiavimo su naciais ir žydų persekiojimo. 2006 m. Vilniaus apygardos teismas pripažino jį kaltu dėl nusikaltimų prieš žydus nacių okupuotoje Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais, tačiau atleido jį nuo bausmės dėl amžiaus (nuteistajam 85 metai) ir prastos sveikatos būklės. Prokuroras nuosprendį apskundė ir metų pabaigoje apeliacija dar nebuvo baigta nagrinėti.

b. Apsauga nuo dingimo

Nebuvo gauta pranešimų apie asmenis, dingusius dėl politinių motyvų.

c. Apsauga nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo

Konstitucija draudžia nežmonišką arba žeminantį elgesį arba baudimą, tačiau buvo gauta pranešimų apie netinkamus policijos pareigūnų fizinius veiksmus prieš sulaikytuosius.

Per metus Seimo kontrolierių įstaiga gavo 17 skundų, kad pareigūnai naudojo jėgą ir psichologinį spaudimą norėdami išgauti parodymus vykstant ikiteisminiam tyrimui. 2006 m. buvo gauta 14 skundų.

2007 m. karo policija inicijavo 17 baudžiamųjų bylų dėl tyčiojimosi iš naujokų, tuo tarpu 2006 m. tokių bylų buvo septynios. Karo policija perdavė keturias bylas teismams, tris ikiteisminius tyrimus nutraukė pritrūkus įrodymų ir keturiose bylose tęsė tyrimą. Daugumoje pranešimų apie tyčiojimosi atvejus buvo teigiama, kad šauktiniai mušė vieni kitus arba darė vienas kitam psichologinį spaudimą.

Sąlygos kalėjimuose ir kardomojo kalinimo įstaigose

Žmogaus teisių gynėjai pranešė, kad sąlygos kalėjimuose ir toliau išliko prastos, nors valdžios įstaigos toliau gerino kalėjimų sąlygas, kad šios atitiktų tarptautinius reikalavimus. Vis dėlto ir toliau išliko netinkamos sanitarinės sąlygos, kalėjimai buvo perpildyti ir nebuvo prieinamos visos medicinos paslaugos.

2007 m. Seimo kontrolierių įstaiga gavo 317 kalinių skundų; 2006 m. buvo gauti 323 skundai. Dauguma skundų buvo susiję su sąlygomis kalėjimuose, Kalėjimų departamento darbuotojų veiksmais, kalinių teisių varžymu, medicinos paslaugų trūkumu ir

blogomis darbo sąlygomis. Tyrėjai 34 skundus pripažino pagrįstais, o likusieji skundai nepateko į kontrolierių kompetenciją. Žmogaus teisių stebėjimo institutas pranešė, kad dar prieš incidentą Panevėžio pataisos namų pareigūnės žinojo apie žeminantį kitų kalinių elgesį su kaline, tačiau jos neapgynė. Seimo kontrolierius gavo devynis skundus, kad kaliniams nebuvo mokama už visas jų dirbtas valandas. Du skundai buvo pripažinti nepagrįstais.

2006 m. Europos žmogaus teisių teismas nustatė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalinčio nuteistojo susirašinėjimo su sutuoktine kontrolė buvo netinkama ir nurodė šaliai padaryti savo teisės aktų, reglamentuojančių kalinių susirašinėjimo kontrolę, pataisas. Vyriausybė parengė Kardomojo kalinimo įstatymo pakeitimų projektą, tačiau iki metų pabaigos Seimas naujo įstatymo nepriėmė.

Per metus mirė 30 kalinių kalėjimuose ir kardomojo kalinimo įstaigose, o 2006 m. – 23. Valdžios institucijų duomenimis, 12 asmenų nusižudė, 13 mirė natūralia mirtimi, 4 kalinius nužudė kiti kaliniai ir vienas mirė nuo komplikacijų, atsiradusių dėl tyčinio susižalojimo. Per metus 34 kalinius sužalojo kiti kaliniai, o 2006 m. buvo sužalotas 41 kalinys; buvo pranešta apie 94 tyčinio susižalojimo atvejus; 2006 m. tokių atvejų buvo 770.

Vyriausybė vykdė šešių kalėjimų renovaciją. Tačiau keturios pataisos įstaigos ir toliau liko perpildytos. Pavyzdžiui, po neseniai vykusios Šiaulių tardymo izoliatoriaus rekonstrukcijos buvo numatytos 425 vietos, tačiau buvo laikoma 500 kalinių.

Valdžia leido nepriklausomiems žmogaus teisių stebėtojams ir tyrėjams lankytis kalėjimuose. Per metus Seimo kontrolieriai dažnai lankėsi įvairiuose kalėjimuose. Kalėjimuose taip pat lankėsi žiniasklaidos atstovai.

d. Apsauga nuo savavališko arešto arba sulaikymo

Įstatymai draudžia savavališką areštą ir sulaikymą. Valdžios pareigūnai paprastai laikėsi šių draudimų, tačiau buvo gauta skundų dėl neteisėtai pailginto kardomojo kalinimo termino.

Policijos ir saugumo aparato vaidmuo

Jungtinės valstybinės policijos pajėgos yra atsakingos už teisėsaugą ir yra pavaldžios Vidaus reikalų ministerijai. Policijos pareigūnams ir kitiems valdžios pareigūnams, kurie

viršija savo tarnybinius įgaliojimus, keliamos bylos arba skiriamos baudmės. Valstybės saugumo departamentas yra atsakingas už vidaus saugumą ir žvalgybos operacijas. Jis yra atskaitingas Seimui ir Prezidentui.

Korupcijos problema policijos sistemoje išliko.

Per metus 18 policijos pareigūnų buvo pripažinti kaltais dėl piktnaudžiavimo įgaliojimais, tuo tarpu 2006 metais – 17. Seimo kontrolierius išnagrino 226 skundus dėl policijos veiklos, tuo tarpu 2006 m. – 510; 75 skundai buvo pripažinti pagrįstais, tuo tarpu 2006 metais – 152. Visais atvejais, kurie buvo pripažinti pagrįstais, vadovybė drausmino su tuo susijusius policijos pareigūnus. Daugiausiai policijos pareigūnams buvo keliamos administracinės drausmės bylos, pavyzdžiui, perkėlimas į žemesnes pareigas arba papeikimas.

Areštas ir sulaikymas

Suėmimui yra būtinas orderis, kurį išduoda teisėjai pateikus patikimų nusikalstamos veikos įrodymų. Policijos pareigūnai gali sulaikyti įtariamuosius ne ilgiau kaip 48 valandoms. Skundų apie atvejus, kai sulaikytieji nebuvo informuoti apie jiems pateiktus kaltinimus, negauta. Sulaikytieji galėjo prašyti paleisti juos už užstatą ir šia galimybe dažnai naudojosi. Įstatymai numato teisę nuo sulaikymo momento turėti advokatą, o jeigu sulaikytasis neturi finansinių galimybių pasisamdyti advokatą, teisę turėti valstybės paskirtą advokatą. Vis dėlto praktikoje ši teisė ne visada buvo užtikrinama. Įstatymai numato sulaikytojo asmens teisę į skubią teismo nutartį dėl asmens sulaikymo teisėtumo. Šią teisę atitinkamos institucijos veiksmingai užtikrino praktikoje.

Teisėjas gali skirti kardomąjį kalinimą tiksliai tam, kad užkirstų kelią pabėgimui arba naujų nusikaltimų įvykdymui, sudarytų sąlygas nekliudomai atlikti tyrimą arba vykdydamas ekstradicijos prašymą, ir tiksliai tuomet, kai buvo padarytas sunkus nusikaltimas. Ikiteisminio tyrimo teisėjas gali skirti įtariamajam kardomąjį kalinimą ne ilgiau kaip trims mėnesiams. Išimtiniais atvejais kardomojo kalinimo terminas gali būti pratęstas iki 18 mėnesių (12 mėnesių nepilnamečiams), pateikus apeliaciją aukštesnės instancijos teismui. Įstatymai numato civilinę atsakomybę ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams, teisėjams ir teismams už neteisėtais jų veiksmais padarytą žalą. Per šiuos metus vidutinė kardomojo kalinimo trukmė buvo maždaug šeši mėnesiai, o 12 procentų visų įkalintų

asmenų sudarė asmenys, kuriems buvo taikomas kardomasis kalinimas.

2007 m. Seimo kontrolieriai negavo skundų dėl užsitęsusio kardomojo kalinimo.

e. Apsauga nuo teisingo viešo bylų nagrinėjimo pažeidimų

Konstitucija įtvirtina nepriklausomą teismų sistemą. Valdžios institucijos vykde šią nuostatą praktikoje.

Įstatymai numato keturių grandžių teismų sistemą: Aukščiausiasis Teismas, Apeliacinis teismas, apygardų teismai ir apylinkių teismai. Įstatymai taip pat numato Konstitucinį Teismą ir specializuotus teismus, nagrinėjančius bylas, susijusias su administracinių, darbo santykių ir šeimos problemomis.

Apygardų teismai nagrinėja nepilnamečių baudžiamąsias bylas ir su vaiko teisėmis susijusias bylas (įskaitant įvaikinimo ir tėvystės nustatymo klausimus). Apylinkių teismai yra pirmos instancijos teismai, nagrinėjantys baudžiamąsias, civilines ir administracines bylas ir visas kitas bylas, kurios pagal įstatymą nėra priskirtos kitiems teismams. Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti teisės aktai, taip pat Prezidento ir Vyriausybės veiksmai neprieštarauja Konstitucijai.

Teisminio bylų nagrinėjimo procedūros

Įstatymai įtvirtina kaltinamųjų teisę į gynybą ir numato teisinę pagalbą asmenims, kurie neturi finansinių galimybių ja naudotis. Seimo kontrolierius informavo, kad per metus buvo aštuoni atvejai, kai valdžios institucijos nesuteikė advokato. Kaltinamieji gali susipažinti su valstybės pareigūnų parodymais ir gali pateikti įrodymus, iškviesti liudytojus ir surengti akistatą arba apklausti liudytojus. Kaltinamiesiems yra taikoma nekaltumo prezumpcija. Įstatymai leidžia nagrinėti bylą kaltinamajam nedalyvaujant, jeigu kaltinamasis yra išvykęs iš šalies ir vengia atvykti į teismą. Vietos žmogaus teisių ekspertai kritikavo šias nuostatas, kadangi tokiose teismo bylose kaltinamieji neatlieka kryžminės liudytojų apklausos arba neišdėsto savo argumentų. Kaltinamieji turi teisę apskusti sprendimą. Įstatymai numato viešus teismo procesus. Teisminiuose nagrinėjimuose prisiekusieji nedalyvauja.

Politiniai kaliniai

Pranešimų apie politinius kalinius nebuvo gauta.

Civiliniai teismo procesai ir teisių gynimo priemonės

Teismų sistema numato nepriklausomą ir nešališką civilinių teismų sistemą. Ieškovai gali pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo arba įpareigojimo sustabdyti veiksmus, pažeidžiančius žmogaus teises. Be teisingumo atkūrimo teismų sistemoje, asmenys, kurių žmogaus teisės buvo pažeistos, gali kreiptis į Seimo kontrolierių kad šis nustatytų faktines ieškinio aplinkybes. Nors kontrolierius tikrai pateikia rekomendaciją pažeidimą padariusiai institucijai, paprastai šiomis išvadomis vadovaujasi.

Nuosavybės teisių į turta atkūrimas

Įstatymai dėl nuosavybės teisių į turta atkūrimo nustato didelius apribojimus prašymams gražinti bendruomeninį turta, todėl žydų bendruomenė atgavo tikrai dalį bendruomenės turto, kuris prieškarui priklausė didesnei kaip 200 000 asmenų šalies žydų bendruomenei. Mažiau kaip 30 nuosavybės objektų buvo gražinta žydų bendruomenei pagal įstatyma, kuris šiuo metu numato tikrai religinių bendrijų turto gražinimą.

- f. Apsauga nuo savavališkų asmens privatumo, šeimos gyvenimo, būsto neliečiamybės ar susirašinėjimo slaptumo pažeidimų

Konstitucija draudžia savavališkai pažeisti asmens susirašinėjimo slaptumą arba kištis į privatų ir šeimos gyvenimą. Buvo gauta pranešimų apie atvejus, kai valstybės institucijos šių draudimų nepaisė.

Įstatymai nustato, kad asmens patalpose krata gali būti atliekama tikrai gavus teisėjo leidimą ir draudžia pasirinktinį piliečių susirašinėjimo tikrinimą arba pokalbių pasiklausyma. Vis dėlto, vietos žmogaus teisių gynėjų grupės teigia, kad valstybinės institucijos netinkamai vykdė šiuos įstatymus. Per metus Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija išnagrino 102 skundus ir atliko 52 prevencinius tyrimus dėl įtariamo privatumo pažeidimo. 2006 m. buvo išnagrinetas 121 skundas ir atlikti 92 prevenciniai tyrimai. Dauguma pažeidimų - tai duomenų tvarkymo taisyklių pažeidimai ir duomenų asmens duomenų tvarkymas, asmeniui apie tai nepranešus.

2005 m. Europos žmogaus teisių teismas nusprendė, kad valstybė diskriminavo ir pažeidė buvusių SSRS valstybės saugumo komiteto (KGB) darbuotojų privatumą. Šie pateikė skundus, kad iki 2009 m. valstybė neleido jiems įsidarbinti įvairiose privataus

sektorius srityse, kad jie neteko darbo privačiame sektoriuje ir kiekvieną dieną kentė sunkumus dėl savo praeities. Ieškovai kreipėsi į Vilniaus apylinkės administracinę teisumą dėl žalos atlyginimo. Kovo 13 d. teismas skundą atmetė. Pagal 2004 m. Europos žmogaus teisių teismo sprendimą, palankų ieškovams panašioje byloje, valdžia parengė įstatymo pataisus, panaikinančius draudimą įsidarbinti; Seimas priėmė šias pataisus 2007 m. spalio 11 dieną.

2 dalis Pagarba pilietinėms teisėms

a. Žodžio ir spaudos laisvė

Konstitucija įtvirtina žodžio ir spaudos laisvę. Valdžios institucijos paprastai įgyvendino šias teises.

Už neapykantos kurstymą žiniasklaidoje numatoma laisvės atėmimo bausmė iki dvejų metų. Prokuratūra pradėjo 29 tyrimus dėl diskriminuojančio pobūdžio komentarų internete ir devynis iš jų perdavė teismams. Penki asmenys buvo nubausti penkiose bylose už antisemitinius komentarus. Baudų dydis svyravo nuo 210 dolerių (500 litų) iki 520 dolerių (1 250 litų).

Asmenys galėjo nebaudžiami viešai arba privačioje aplinkoje kritikuoti valdžią ir valdžia nebandė kliudyti kritikai. Nepriklausoma žiniasklaida buvo aktyvi ir išreiškė daug įvairių nuomonių. Veikė įvairios nepriklausomos ir valstybinės radijo stotys ir televizijos kanalai. Tarptautinei žiniasklaidai paprastai nebuvo taikomi jokie apribojimai.

Vasario mėnesį žiniasklaida pranešė, kad rajoninis laikraštis „Elektrėnų kronika“ ir Elektrėnų policija sudarė bendradarbiavimo sutartį, kuri įpareigojo laikraščio redaktorių prieš paskelbiant informaciją suderinti ją su policija. Lietuvos žurnalistų sąjunga kreipėsi į Žmogaus teisių stebėjimo institutą, kad šis įvertintų sutartį. Remdamasi Žmogaus teisių stebėjimo instituto rekomendacijomis, Lietuvos žurnalistų sąjunga patarė „Elektrėnų kronikos“ redakcijai nutraukti sutartį ir ši tai padarė. Žurnalistų sąjunga taip pat kreipėsi į Policijos departamentą, kad šis įvertintų sutartį ir patikrintų, ar kituose miestuose nevyksta panašūs procesai. Policijos komisaras vėliau išsiuntė raštus visiems rajono policijos komisariatams, rekomenduodamas nesudaryti tokių sutarčių su žiniasklaida.

Kovo mėnesį Lietuvos radijo ir televizijos komitetas nubaudė muzikinio kanalo „MTV Lietuva“ direktorių 1 150 dolerių (3 000

litų) bauda už animacinio serialo „Popiežiaus miestas“ transliavimą anksti vakare, kai jį galėjo matyti vaikai. „MTV Lietuva“ sprendimą apskundė ir metų pabaigoje byla nebuvo baigta nagrinėti. Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba nusprendė, kad „Popiežiaus miestas“ kursto religinį nepakantumą ir daro neigiamą įtaką vaikams.

Įstatymai draudžia skleisti neteisingą informaciją, kuri pažeidžia asmens garbę ir orumą. Šmeižtas baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba iki dvejų metų, jei šmeižikiška informacija išplatinama žiniasklaidos priemonėmis. Per metus nebuvo gauta pranešimų apie tokius atvejus.

Liepos mėnesį „Baltic News Service“ pranešė, kad prokuratūros pradėtų tirti neapykantą kurstančių pasisakymų skaičius Lietuvoje per pastaruosius du metus staigiai išaugo. 2007 m. prokurorai iškėlė 37 bylas dėl etninio, religinio nepakantumo ir nepakantumo dėl lytinės orientacijos kurstymo ištyrimo. 2006 m. buvo iškelta dvidešimt tokių bylų, o 2005 m. tiktai viena. Daugiau kaip pusė šių bylų buvo susijusios su nepakantumo kurstymu prieš žydus. Generalinis prokuroras Gintaras Jasaitis šį pagausėjimą aiškino interneto, kur yra plačiai paplitęs anoniminės informacijos skelbimas, populiarumu.

2005 m. Audrius Cininas padavė į teismą dienraščio „Respublika“ vyriausiąjį redaktorių Raimundą Celencevičių už šmeižtą straipsnių cikle, kurie kaip teigiama, apibūdino jį kaip šališką šalies žydų mažumai. Metų pabaigoje byla dar nebuvo baigta nagrinėti.

Teisė naudotis internetu

Valdžios institucijos neribojo teisės naudotis internetu ir nebuvo gauta pranešimų, kad valdžia būtų tikrinusi elektroninį paštą arba interneto pokalbių svetaines. Pavieniai asmenys ir asmenų grupės paprastai galėjo taikiai reikšti savo nuomonę internetu, įskaitant elektroninį paštą; vis dėlto asmenys buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn už paskelbtą medžiagą, kuri valdžios institucijų nuomone kursto neapykantą. Pranešimus internete klausimais, susijusiais su etninėmis arba rasinėmis mažumomis, dažnai komentavo rasistiškai nusiteikę skaitytojai. Žmogaus teisių stebėjimo instituto siūlymu birželio mėnesį Žurnalistų etikos komisija kreipėsi į prokuratūrą prašydama pradėti ikiteisminį tyrimą dėl dienraščio „Lietuvos rytas“ internetinio puslapio skaitytojų rasistinių komentarų. Prokuratūra pradėjo tyrimą, kuris metų pabaigoje dar tebevyko. Žmogaus teisių stebėjimo institutas pasiūlė „Lietuvos ryto“

vyriausiajam redaktoriui pašalinti rasistinius komentarus iš naujienų portalą. Redaktorius nedelsdamas pašalino ižeidžiančius komentarus.

Statistikos Departamento duomenimis, pirmąjį metų ketvirtį 40 procentų šalies gyventojų, kurių amžius nuo 16 iki 74 metų, turėjo galimybę naudotis internetu.

Akademinė laisvė ir kultūriniai įvykiai

Valdžios institucijos neribojo akademinės laisvės ar kultūrinių įvykių.

- b. Teisė rinktis į taikius susirinkimus ir burtis į susivienijimus

Susirinkimų laisvė

Įstatymai ir Konstitucija numato teisę rinktis į taikius susirinkimus. Paprastai valdžia gerbė šią teisę daugumos grupių atžvilgiu, tačiau keletą kartų per metus valdžios institucijos atsisakė duoti leidimą gėjų teises ginančioms organizacijoms rengti gėjų eitynes.

Balandžio mėnesį Vilniaus miesto savivaldybė atsisakė duoti leidimą surengti Europos Komisijos remiamą viešą renginį, skirtą skatinti toleranciją ir pagarbą žmonėms su negalia, homoseksualiems asmenims ir įvairias religijas išpažįstantiems asmenims. Savivaldybės pareigūnai sakė, kad jie nedavė leidimų baimindamiesi galimų smurto proveržių prieš eitynių dalyvius. Kaip atsaką į planuotą renginį, toje pačioje vietoje ir tą pačią dieną, kur buvo numatyta surengti tolerancijai skirtą renginį, gegužės 25 d. grupė asmenų, pasivadinusiu „Už moralę ir tautą“, suorganizavo prieš homoseksualius asmenis nukreiptą sąsauką. Prieš renginį daugelyje Vilniaus vietų buvo platinamos prieš homoseksualius asmenis nukreiptos skrajutės. Renginyje dalyvavo maždaug 50 žmonių, kurie dalino skrajutes praeiviams. Gegužės mėnesį Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba pradėjo tyrimą, kuriuo norėta nustatyti, ar neleidusi įvykti renginiui už įvairovę savivaldybė veikė teisėtai, tačiau po kiek laiko kontrolierius nutraukė tyrimą nesurinkus pakankamai informacijos. Nevyriausybinės organizacijos, Europos Komisijos pareigūnai ir kai kurie Lietuvos pareigūnai kritiškai vertino sprendimą neduoti leidimo.

Spalio mėnesį gėjų teisėms atstovaujanti nevyriausybinė organizacija paprašė leidimo spalio 25 dieną, vykstant

Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriaus metinei konferencijai, išskleisti vaivorykštės vėliavą Rotušės aikštėje. Savivaldybė atsisakė duoti leidimą, kaip priežastį nurodydama tai, kad Rotušės aikštėje vykstantys statybos darbai gali kelti pavojų dalyvių saugai. Nevyriausybinė organizacija padavė miesto savivaldybę į teisimą, tačiau teismas savivaldybės sprendimo nepanaikino.

2006 m. spalį Anglijos Karalienės Elžbietos II vizito metu du aktyvistai, persirengę lokio kostiumais, protestavo priešais Didžiosios Britanijos ambasadą dėl to, kad Velso gvardiečių kepurės yra siuvinamos iš lokių kailio. Susirinkimų įstatymas draudžia slėpti veidus kaukėmis, todėl aktyvistai buvo suimti. 2006 m. gruodį teismas pripažino jų abiejų kaltę ir skyrė jiems švelniausią numatytą bausmę išpėjimą. Žmogaus teisių stebėjimo institutas kritikavo nuosprendį, atkreipdamas dėmesį į tai, kad nuostata, draudžianti slėpti veidą kauke, reikalauja įrodyti ketinimą įvykdyti nusikaltimą ir kad šiuo atveju tokio ketinimo nebuvo.

Laisvė burtis į susivienijimus

Įstatymas numato laisvę burtis į susivienijimus, ir valdžia paprastai gerbė šią teisę, tačiau Komunistų partija ir kitos organizacijos, susijusios su buvusiu sovietiniu režimu, tebebuvo draudžiamos.

c. Tikėjimo laisvė

Konstitucija ir įstatymai numato tikėjimo laisvę ir valdžia paprastai šią teisę gerbė. Valstybinės religijos nėra, tačiau kai kurioms religinėms grupėms valdžia teikė privilegijų.

Įstatymai religines bendruomenes skirsto į valstybės pripažintas tradicines religines bendrijas, kitas valstybės pripažintas religines grupes ir kitas (valstybės nepripažintas) įregistruotas religines bendruomenes ir bendrijas. Devynioms tradicinėms religinėms bendruomenėms buvo teikiamos specialios lengvatos ir teisės, kurių neturi kitos religinės grupės. Tiek tradicinės, tiek netradicinės valstybės pripažįstamos religinės bendruomenės gali gauti valstybės subsidijas, tačiau praktiškai tik tradicinėms religinėms bendruomenėms lėšos buvo mokamos reguliariai. Registruotos, bet valstybės nepripažįstamos religinės bendruomenės neturi tokių privilegijų ir lengvatų, kokios buvo teikiamos tradicinėms ir valstybės pripažįstamoms bendruomenėms, tačiau jos gali veikti kaip juridiniai asmenys. Neregistruotos religinės bendruomenės neturi juridinio asmens

statuso ir nesinaudoja valstybės privilegijomis, tačiau nebuvo gauta pranešimų, kad kuriai nors iš šių bendruomenių būtų buvę draudžiama atlikti savo apeigas arba ieškoti naujų narių.

Per metus nebuvo baigti nagrinėti prašymai dėl „valstybės pripažįstamos religinės bendrijos“ statuso suteikimo, kuriuos pateikė Septintos dienos adventistų bažnyčia (prašymas pateiktas 2005 m.), Lietuvos jungtinė metodistų bažnyčia (prašymas pateiktas 2001 m.), Naujoji apaštalu bažnyčia (prašymas pateiktas 2003 m.) ir Sekmininkai (Evangelinio tikėjimo krikščionių sąjunga; prašymas pateiktas 2002 m.). 2005 m. Teisingumo ministerija perdavė Seimui ir rekomendavo patenkinti Septintos dienos adventistų bažnyčios prašymą. Metų pabaigoje nė vienu atveju nebuvo priimtas galutinis sprendimas.

Įstatymas nustato, kad valstybinėse švietimo įstaigose tikyba gali dėstyti tiksliai tradicinių ir kitų valstybės pripažįstamų religinių bendruomenių atstovai. Vis dėlto, tikybos pamokų lankymas nėra privalomas, ir tėvai gali rinktis, ar jų vaikai lankys tikybos pamokas, ar pasaulietinės etikos pamokas.

Skirtingai nei praėjusiais metais, nebuvo gauta skundų dėl diskriminuojančio pobūdžio klausimų anglų kalbos baigiamuosiuose egzaminuose.

Užgauliojimai ir diskriminacija

Šalyje gyvena maždaug 4 000 žydų. Daugiau kaip 200 000 žydų (maždaug 95 procentai prieškarinio laikotarpio gyventojų žydų) tapo Holokausto aukomis. Šalis ir toliau stengėsi geriau suprasti savo praeitį ir teisingai atlyginti Holokausto žalą.

Antisemitizmas pasireiškė vandalizmo aktais, būtent žydų kapų ir antkapių niokojimu, neonacizmo idėjų demonstravimu ir viešais antisemitiniais pasisakymais. Kovo mėnesį vandalai išniekino 12 antkapių Vilniaus rajono Sudervės kaimo žydų kapinėse. Liepos mėnesį vandalai du kartus išniekino žydų kapines Rokiškio rajono Bajorų kaime. Žiniasklaida pranešė, kad antruoju atveju vagys bandė pavogti tvorą, kuria yra aptvertos kapinės. Rugsėjo 23-ąją, Holokausto aukų atminimo dieną, buvo nusiaubtos žydų kapinės Panevėžyje. Kiekvienu iš šių atvejų policija pradėjo ikiteisminius tyrimus, tačiau iki metų pabaigos įtariamieji nebuvo nustatyti.

2006 m. gegužės mėnesį keletas jaunuolių, vilkinčių nacių stiliaus uniformas, su nacių laikų motociklais pravažiavo pro žydų bendruomenės centrą Vilniuje, o bendruomenės nariai

girdėjo, kaip motociklininkai skandavo šūkius, šlovinančius Hitlerį ir menkinančius žydus. Vilniaus prokuratūra pradėjo ikiteisminį tyrimą, tačiau iki metų pabaigos kaltinimai nebuvo niekam pateikti.

Valdžia tęsė nacių laikų karo nusikaltimų tyrimą.

Šiais metais Vilniaus Šnipiškių rajone vyko gyvenamojo ir komercinio komplekso statybos žydų kapinių teritorijoje arba šalia jos. Nuo to laiko, kai sovietų valdžia 1950 m. nugriovė antkapius, beveik neliko aiškių kapinių žymių. Miesto valdžia teigė, kad šiame plote nėra kapaviečių, tačiau keletas tarptautinių žydų organizacijų, įskaitant Londone įsikūrusį Žydų kapinių Europoje apsaugos komitetą, taip pat Vyriausybės užsakymu atlikta Lietuvos istorijos instituto studija teigia, kad dalis statybų vyksta kapinių teritorijoje. Gegužės mėnesį Vyriausybė pakvietė susitikti „ekspertų grupę“, kurioje dalyvavo Lietuvos ir kitų šalių istorikai, rabinai ir geologai. Jie vienbalsiai nusprendė, kad statybos turi būti sustabdytos kol bus atliktas galutinis tyrimas. Metų pabaigoje derybos tarp Vyriausybės atstovų ir kai kurių ekspertų grupės narių dėl tyrimo tebevyko, tačiau statybos buvo tęsiamos.

Liepos mėnesį „Baltic News Service“ pranešė, kad Lietuvos prokurorų pradėtų tyrimų dėl neapykanta kurstančių pasisakymų staigiai pagausėjo. 2007 m. prokurorai pradėjo 37 tyrimus dėl etninės, religinės neapykantos ar neapykantos dėl lytinės orientacijos kurstymo. 2006 metais buvo iškelta 20 tokių bylų, tuo tarpu 2005 metais tik viena. Daugiau kaip pusė šių atvejų buvo susiję su neapykantos prieš žydus kurstymu. Generalinis prokuroras Gintaras Jasaitis tokį pagausėjimą aiškino interneto, kur yra plačiai paplitęs anoniminės informacijos skelbimas, populiarumu. Per metus penki asmenys buvo nuteisti penkiose bylose už internete paskelbtus antisemitinius komentarus, už kuriuos buvo skirtos baudos nuo 210 dolerių (500 litų) iki 520 dolerių (1 250 litų).

Šis klausimas yra išsamiau aptartas 2007 m. pranešime apie tikėjimo laisvę pasaulyje.

- d. Judėjimo laisvė, šalies viduje perkeltieji asmenys, pabėgėlių apsauga ir asmenys be pilietybės

Konstitucija ir įstatymai įtvirtina teisę laivai judėti šalyje, vykti į užsienį, emigruoti ir grįžti į šalį, ir paprastai valdžia šias teises gerbė. Valdžios institucijos bendradarbiavo su JT Vyriausiuoju pabėgėlių reikalų komisaru (*angl.* UNCHR) ir

kitomis humanitarinėmis organizacijomis, teikdama prieglobstį ir pagalbą šalies viduje perkeltiems asmenims, pabėgėliams, grįžtantiems pabėgėliams, prieglobsčio prašantiems asmenims, asmenims be pilietybės ir kitiems suinteresuotiems asmenims.

Įstatymai draudžia priverstinę tremtį, ir valdžios institucijos jos nenaudojo.

Įstatymai paprastai leidžia emigrantams pasilikti pilietybę tol, kol jie neturi kitos pilietybės. 2006 m. Seimas atliko įstatymo pataisas, kurios leido asmenims susigrąžinti Lietuvos pilietybę, jeigu jie jos neteko pagal ankstesnius įstatymus. 2006 m. Konstitucinis Teismas nustatė, kad dvigubą pilietybę turėti leidžiančios įstatymo nuostatos prieštarauja Konstitucijai. Taigi, asmenys, norintys susigrąžinti Lietuvos pilietybę, turi atsisakyti bet kurios kitos pilietybės, kuria jie turi.

Pabėgėlių apsauga

Įstatymai numato prieglobsčio arba pabėgėlio statuso suteikimą asmenims pagal 1951 m. Jungtinių Tautų Konvenciją dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. protokolą, o vyriausybė sukūrė pabėgėlių apsaugos sistemą. Praktiškai valdžia apsaugojo asmenis nuo jų gražinimo į šalį, kai buvo pagrindo manyti, kad ten jiems grėsė persekiojimas. Per metus valdžios institucijos nubaudė 490 asmenų ir suteikė pabėgėlio statusą arba prieglobstį 393 asmenims.

Iš saugios tranzitinės šalies atvykstantys prieglobsčio prašytojai į šalį neįleidžiami ir gražinami į tranzitinę šalį.

Liepos 19 d. Europos žmogaus teisių teismas išsprendė Angolos piliečio Pedro Katunda Kambangu ir Vyriausybės ginčą. Vilniuje pametęs pasą ir Lietuvos tranzitinę vizą, Kambungu du metus buvo laikomas užsieniečių registracijos centre. Vyriausybė sutiko sumokėti jam 13 800 dolerių (34 528 litų) kompensaciją.

3 dalis Pagarba politinėms teisėms: piliečių teisė keisti savo valstybės valdžią

Konstitucija suteikia piliečiams teisę taikiomis priemonėmis keisti valstybės valdžią. Piliečiai šią teisę įgyvendino dalyvaudami reguliariai, remiantis visuotine rinkimų teise rengiamuose laisvuose ir teisinguose rinkimuose.

Rinkimai ir dalyvavimas politikoje

Valdžia ir toliau draudė Komunistų partijos veiklą; kitų politinių partijų veikla nebuvo ribojama ir jai nebuvo kliudoma.

2004 m. Prezidento ir Seimo rinkimai iš esmės buvo laisvi ir teisingi. Tačiau buvo gauta skundų, kad rinkiminių kampanijų finansavimui trūksta skaidrumo, taip pat pranešimų apie balsų pirkimą Seimo rinkimuose. Kai kurie kaltinimai dėl balsų pirkimo siejosi su vienos partijos populistinės kampanijos taktika, t.y. politinių susibūrimų-koncertų rengimu ir saldinių ar rinkiminės kampanijos atributikos dalijimu. Teismas pripažino kaltais ir skyrė baudas trims asmenims už balsų pirkimą Seimo rinkimuose.

Vasario 8 d. Konstitucinis Teismas paskelbė, kad Savivaldybių rinkimų įstatymas, kuris numatė, kad gyventojai gali būti renkami į savivaldybių tarybas tikta būdami įrašyti į partijų sąrašus, prieštarauja Konstitucijai. Šis sprendimas neturėjo įtakos vasario 25 d. savivaldybių rinkimų rezultatams, tačiau įpareigojo Seimą parengti įstatymą, kuris leistų rinkimuose į savivaldybių tarybas dalyvauti piliečiams, kurie nėra įrašyti į partijų sąrašus.

Buvo gauta pranešimų, kad rinkėjai buvo papirkinėjami vasario mėnesį vykusiuose savivaldybių rinkimuose. Kovo 19 d. Vyriausioji rinkimų komisija nusprendė anuliuoti vasario 25 d. savivaldybių rinkimų rezultatus Pagėgių ir Švenčionių savivaldybėse dėl galimų pažeidimų (balsų pirkimo, administracinių išteklių naudojimo reklamai, kliudymo naudotis balsavimo teise) ir surengti ten pakartotinius rinkimus. Tačiau Vyriausiasis administracinis teismas panaikino šiuos sprendimus remdamasis tuo, kad komisija nepateikė svarių pažeidimų įrodymų.

141 vietą turinčiame Seime buvo 33 moterys, o 14 narių turinčioje Vyriausybėje buvo 3 moterys. Moterys sudarė 5 proc. vyrų, 21 proc. savivaldybių tarybų narių ir 5 proc. savivaldybių administracijos direktorių.

Į 141 vietą turintį Seimą buvo išrinkti 6 etninių mažumų atstovai, o Vyriausybėje etninių mažumų atstovų nebuvo.

Valdžios korupcija ir veiklos skaidrumas

Įstatymai numato baudžiamąsias sankcijas už korupciją tarnyboje, tačiau valdžia dažnai neįgyvendino įstatymo veiksmingai. Nors kai kuriems pareigūnams buvo pateikti kaltinimai ir jie buvo

nubausti už korupciją, paprastai bausmės buvo nedidelės ir dauguma tyrimų nesibaigė apkaltinamuoju nuosprendžiu. Pasaulio Banko parengti pasaulio šalių valdymo rodikliai atskleidė, kad korupcija yra problema.

Liepos 23 d. Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Valstybės saugumo departamento pareigūnai sulaikė Vilniaus miesto savivaldybės Viešosios tvarkos ir bendrųjų reikalų departamento direktorių už 20 000 dolerių (50 000 litų) kyšio paėmimą.

2006 m. birželio mėnesį tuometinis Ministras Pirmininkas Brazauskas atsistatydino po to, kai Darbo partija pasitraukė iš valdančiosios koalicijos pareiškus Darbo partijos vadovybei įtarimus dėl valstybės ir partijos lėšų švaistymo. Vyriausybėje dirbęs Sveikatos ministras pripažino, kad naudojo partijos lėšas savo automobilio remontui. Valstybės tyrėjai taip pat nustatė, kad Kultūros ministras pažeidė etikos taisykles naudodamas valstybės lėšas šeimos narių kelionėms apmokėti. Darbo partijos lyderis išvyko iš šalies ir prašė politinio prieglobsčio Rusijoje po to, kai buvo pareikšti įtarimai dėl apgaulingos Darbo partijos buhalterinės apskaitos ir melagingos informacijos pateikimo rinkimų komisijos pareigūnams. Jis grįžo į Lietuvą rugsėjo 26 dieną ir buvo nedelsiant sulaikytas. Metų pabaigoje jam buvo taikomas namų areštas. Gruodžio mėnesį Generalinė prokuratūra baigė ikiteisminį tyrimą šioje byloje, tačiau iki metų pabaigos teismo posėdžio data nebuvo paskirta.

Įstatymai numato visuomenės teisę susipažinti su valdžios institucijų informacija ir valdžios institucijos paprastai šią galimybę suteikė. Tačiau per metus Seimo kontrolierius gavo 70 skundų dėl delsimo suteikti informaciją ir nustatė, kad 44 skundai buvo pagrįsti. Kontrolierius prašė institucijų vadovus ir kitų padalinių viršininkus apsvarstyti drausminių priemonių taikymą nusižengusiems pareigūnams. Nors Seimo kontrolieriaus rekomendacijos nėra privalomos, 2007 m. valstybės institucijos taikė rekomenduojamas drausmines priemones daugiau kaip 90 procentų atvejų, su kuriais susijusius skundus kontrolierius pripažino pagrįstais.

4 dalis. Valdžios pozicija dėl tarptautinių ir nevyriausybinių institucijų atliekamų tyrimų, susijusių su įtariamais žmogaus teisių pažeidimais

Keletas šalies ir tarptautinių žmogaus teisių apsaugos grupių paprastai veikė be valdžios apribojimų, nagrinėdamos ir skelbdamos savo išvadas žmogaus teisių bylose. Valstybės

pareigūnai buvo linkę bendradarbiauti ir atsižvelgdavo į jų nuomonę.

5 dalis Diskriminacija, socialinė prievarta ir prekyba žmonėmis

Įstatymai draudžia diskriminaciją dėl rasės, lyties, socialinio statuso, etninės kilmės, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios ir religijos ar įsitikinimų ir numato už tai baudžiamąją atsakomybę. Nepaisant valstybės vykdomų programų ir draudimų, diskriminacija prieš moteris ir mažumas išliko.

Moterys

Įstatymuose išprievartavimas, įskaitant sutuoktinio išprievartavimą, apibrėžiamas kaip nusikaltimas Prievartautojams paprastai buvo skiriamos laisvės atėmimo bausmės nuo trejų iki penkerių metų. 2007 metais buvo pranešta apie 189 išprievartavimo atvejus, tuo tarpu 2006 metais – 253.

Socialinio pobūdžio prievarta prieš moteris, ypač su alkoholio vartojimo susijęs smurtas šeimoje, išliko rimta problema. Įstatymas neišskiria smurto šeimoje kaip atskiro nusikaltimo, o priskiria jį prie bendrų smurtinių nusikaltimų. Patikimos informacijos apie šios problemos mastą nebuvo.

Tam, kad būtų pradėtas prievartos šeimoje atvejo tyrimas, nukentėjusioji privalo pateikti skundą. Kai kurios nevyriausybinės organizacijos teigė, kad nedaug nuo smurto šeimoje nukentėjusių moterų pranešė apie tai policijai, kadangi norėjo išvengti viešumo ir nebuvo įsitikinusios tuo, kad teismas nubaus jų skriaudėjus. Be to, nedaug atvejų, apie kuriuos buvo pranešta, pasiekė baudžiamųjų bylų teismą. Aukščiausia bausmė, kurią skyrė teismas, buvo laisvės atėmimas dvejiems metams.

Smurtą šeimoje patyrusioms moterims pagalbą teikė trisdešimt devynios moterų prieglaudos, kurias finansuoja ir kurioms vadovauja nevyriausybinės organizacijos arba savivaldybių administracijos. Šiais metais iki spalio 1 d. imtinai Vilniuje įsikūrusi vaikų ir moterų prieglauda suteikė pagalbą daugiau kaip 170 nukentėjusiųjų nuo smurto šeimoje, prievartinės prostitucijos ir prekybos žmonėmis.

Rugpjūčio mėnesį populiarioje interneto svetainėje pasirodė vaizdo įrašas, kuriame vyras iš Lietuvos mušė moterį. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą ir sudaro nukentėjusiąją, tačiau ši atsisakė liudyti.

Prostitucija yra neteisėta, tačiau ji išliko problema. Už vertimąsi prostitucija baudžiama pinigine bauda nuo 120 iki 200 dolerių (nuo 300 iki 500 litų) už pirmą nusižengimą ir iki 400 dolerių (1 000 litų) už pakartotinus nusižengimus. Spalio 1 d. duomenimis, policija per metus pateikė kaltinimus 112 moterų dėl administracinių teisės pažeidimų – vertimosi prostitucija.

Įstatymas draudžia seksualinį priekabiavimą. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenimis, maždaug 20 procentų moterų patyrė seksualinį priekabiavimą. 2007 m. kontrolieriaus tarnyba gavo vieną skundą dėl seksualinio priekabiavimo, lyginant su dviem 2006 metais. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos duomenimis, seksualinį priekabiavimą patyrusios moterys ir toliau nenoriai kreipiasi į policiją ar kitas institucijas.

Teisinėje sistemoje, įskaitant šeimos ir turtinę teisę, vyrai ir moterys turi tokias pačias juridines teises, tačiau moterys tebebuvo diskriminuojamos. Atviros visuomenės instituto ir Lygių galimybių plėtros centro 2005 m. pranešime teigiama, kad lygių galimybių institucijos veikė tikrai didžiuosiuose miestuose ir jų veikla buvo nepakankamai išplėtota regiono arba vietos lygmeniu.

Valstybės politika reikalauja, kad už tokį patį darbą būtų mokamas vienodas atlyginimas, tačiau moterys dažnai uždirba mažiau nei tokias pačias pareigas einantys vyrai. Praėjusiais metais vidutinis moterų atlyginimas sudarė 82 proc. vidutinio vyrų atlyginimo, o viešajame sektoriuje moterų atlyginimas sudarė 78 proc. vidutinio vyrų atlyginimo. Moterų vadovių buvo gerokai mažiau.

Šiais metais, įgyvendindama 2007–2009 m. Valstybinę smurto prieš moteris mažinimo strategiją, vyriausybė skyrė nevyriausybinėms organizacijoms dotacijas, skirtas įgyvendinti prevencijos, švietimo ir pagalbos nukentėjusioms moterims programas. Valstybės institucijos įsteigė mobilų informacijos centrą, kuris informuoja apie smurtą šeimoje, ir sudarė valdžios pareigūnų ir nevyriausybinių organizacijų atstovų darbo grupę, kuriai buvo pavesta svarstyti ir rengti teisės aktų projektus, skirtus smurtui šeimoje mažinti. Lapkričio 22 d. Seimas priėmė nutarimą, kuriame pažymima, kad smurtas prieš moteris šeimoje yra visuomenės ir politinė problema, o ne tikrai asmeninis reikalas.

Vaikai

Valstybės valdžia rūpinosi vaikų teisėmis ir socialine gerove.

Valstybinis švietimas buvo privalomas, nemokamas ir prieinamas beveik visiems vaikams iki 15 metų amžiaus. Remiantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos duomenimis, 2007 metais beveik 3 procentai jaunesnių kaip 15 metų vaikų nelankė mokyklos.

Prievarta prieš vaikus, ypač susijusi su tėvų piktnaudžiavimu alkoholiu, ir toliau išliko problema. Statistikos departamento duomenimis, maždaug 36 500 vaikų gyveno 16 400 smurtaujančiose arba asocialiose šeimose. Žiniasklaidos šaltiniai pranešė apie dažną žiaurų elgesį su vaikais, įskaitant seksualinę prievartą, tyčinį maršinimą badu, mušimą ir žudymą. Valstybinės institucijos pranešė, kad per metus 7 vaikai mirė dėl prieš juos panaudoto smurto. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė pranešė, kad 2007 m. buvo gauti 387 pareiškimai dėl prievartos prieš vaikus, 2006 m. buvo 316 pareiškimų, ir buvo pradėti 147 tyrimai, 2006 m. – 107 tyrimai.

Už smurtą ar žiaurų elgesį su nepilnamečiais skiriama laisvės atėmimo bausmė nuo vienerių iki dvejų metų. Be to, valdžios pareigūnai gali paimti smurtą patiriančius vaikus iš šeimos ir paskirti jiems globą. Nepaisant valdžios pastangų kovoti su prievarta prieš vaikus ir padėti ją patiriantiems vaikams, kontrolierė sakė, kad vaikai nesulaukė pakankamos pagalbos.

2005 m. Lietuvos teisės instituto atlikto tyrimo duomenimis, vaikų globos institucijų auklėtiniai toliau kentė fizinę prievartą. Nuo 1991, kai buvo atkurta nepriklausomybė, savivaldybės stengėsi perkelti vaikus iš sovietinio tipo vaikų globos namų į globėjų šeimynas, taip sudarydamos vaikams galimybę lankyti įprastines, o ne vaikų globos institucijų mokyklas. Lietuvoje yra tiksliai apie 50 vaikų globos šeimynų. Vaikų globos institucijos vis dar glaudė daugybę našlaičių ir kitų vaikų, kuriems reikia priežiūros. Spalio 1 d. duomenimis, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga gavo keturis pranešimus apie vaiko teisių pažeidimus vaikų globos institucijose, o pranešimų apie tokio pobūdžio pažeidimus globos šeimynose nebuvo gauta.

Už seksualinę prievartą prieš vaikus įstatymai numato laisvės atėmimo bausmę iki 13 metų, tačiau seksualinės prievartos prieš vaikus atvejai išliko problema. 2007 m. Vidaus reikalų ministerija užregistravo 49 seksualinės prievartos prieš vaikus atvejus (išskyrus vaiko išprievartavimą). Valdžia atidarė vaikų reabilitacijos centrą, kuris teikė specialią pagalbą seksualinę prievartą patyrusiems vaikams.

2006 m. Vaikų linija (pagalbos vaikams telefono linija) sulaukė daugiau kaip 30 000 vaikų skambučių. Vaikai skundėsi problemomis, pradedant santykiais su tėvais ir draugais, ir baigiant smurtu šeimoje ir seksualine prievarta.

Per metus Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga pradėjo 6 tyrimus dėl vaiko seksualinio išnaudojimo, kuris metų pabaigoje tebevyko. 2006 m. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius ištyrė 5 vaiko seksualinio išnaudojimo atvejus ir nustatė, kad visi jie buvo nepagrįsti.

Pranešama, kad keli tūkstančiai vaikų gyveno gatvėje. Šešiasdešimt valstybinių vaiko teisių apsaugos institucijų rajonuose, kitų institucijų ir daugybė nevyriausybinių organizacijų nuolat teikė pagalbą šiems vaikams. Vaikai iš gatvės turėjo visas galimybes nemokamai naudotis valstybės apmokamomis paslaugomis. Pranešimų apie smurtinius policijos veiksmus prieš vaikus, gyvenančius gatvėje, nebuvo.

Prekyba žmonėmis

Įstatymai draudžia visas prekybos žmonėmis formas, tačiau šalis išliko prekybos moterimis ir mergaitėmis šaltinis, tranzitinė ir paskirties šalis.

Tarptautinės migracijos organizacijos teigimu, prekyba žmonėmis suaktyvėjo po to, kai 2004 m. šalis įstojo į Europos Sąjungą. Tačiau Tarptautinė migracijos organizacija ir nevyriausybines organizacijos taip pat nurodė, kad lyginant su 2005 metais, prekybos žmonėmis apimtys 2006 ir 2007 metais galbūt sumažėjo arba stabilizavosi.

Prekeiviai žmonėmis taikėsi į socialiai labiausiai pažeidžiamas grupes, ypač jaunas merginas iš neturtingų ar nestabilių šeimų. Prekeiviai taip pat dažnai pasirinkdavo jaunas merginas iš etninių mažumų. Daugelis buvo suviliotos apgaulingais pasiūlymais dirbti namų šeimininkėmis, baro šokėjomis, auklėmis, slaugėmis, modeliais arba padavėjomis, arba melagingais vedybų skelbimais. Daugeliu atvejų tokius pasiūlymus jos gaudavo iš artimų giminių arba draugų. Aukų paklusnumas būdavo užtikrinamas grasinimais bei atimant iš jų dokumentus. Šeimos dažnai nežinodavo apie tikrąją jų padėtį ir tikėdavo, kad jos buvo pagrobtos. Internatinės mokyklos, kurios kartu yra ir vaikų globos namai, taip pat buvo prekeivių žmonėmis taikiniu.

Policija pranešė, kad beveik pusė prekeivių žmonėmis buvo susiję su organizuotu nusikalstamumu, įskaitant tarptautines grupuotes.

Už prekybą žmonėmis įstatymai numato laisvės atėmimo bausmę nuo 2 iki 12 metų, o prekybą vaikais (nepilnamečiais ar paaugliais), nuo 2 iki 15 metų. Per metus valdžios pareigūnai pradėjo 18 baudžiamųjų bylų dėl prekybos žmonėmis ir 4 iš jų perdavė baudžiamųjų bylų teismams. Trys baudžiamosios bylos baigėsi kaltinamojo nuosprendžio priėmimu, skiriant laisvės atėmimo bausmę nuo 12 iki 56 mėnesių. Valdžios institucijos bendradarbiavo su kitų Europos šalių vyriausybėmis keliose bylose dėl prekybos žmonėmis. 2007 metais policija nustatė, kad 11 asmenų, įskaitant dvi nepilnametes, tapo prekybos žmonėmis aukomis. Kitų atvejų tyrimai metų pabaigoje tebevyko. 2006 m. Tarptautinė migracijos organizacija sukūrė duomenų bazę, kurioje skelbiama kelių pagrindinių nevyriausybinų organizacijų informacija apie pagalbą prekybos žmonėmis aukoms Lietuvoje. 2007 metais į šią duomenų bazę kaip potencialios prekybos žmonėmis aukos buvo įtrauktos 54 moterys, įskaitant 18 paauglių; 2006 m. jų buvo 97. Nevyriausybinių organizacijos teigia, kad daug aukų yra nenustatyta.

Už įstatymų dėl prekybos žmonėmis vykdymą yra atsakinga Vidaus reikalų ministerija, Teisingumo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Generalinė prokuratūra ir Nacionalinė teismų administracija.

Policija nuolat bendradarbiauja su Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Skandinavijos šalių policija prekybos žmonėmis srityje. Per metus nebuvo išsiųsta iš šalies žmonių dėl nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis.

2005 m. jungtinė valstybinių institucijų specialiosios paskirties grupė demaskavo organizuoto nusikalstamumo grupuotę, kuri išvežė iš Lietuvos į Jungtinę Karalystę maždaug 100 jaunu merginų. 2006 m. gruodį teisėsaugos pareigūnai baigė tyrimą dėl 12 įtariamųjų ir perdavė bylą prokurorams. Metų pabaigoje tyrimas tebevyko.

2005 m. policija sulaukė penkis modelių agentūrų darbuotojus, įtarus, kad agentūros veikė kaip prekybos žmonėmis į Vakarų Europą ir Jungtinius Arabų Emyratus priedanga. Metų pabaigoje byla buvo nagrinėjama teisme.

Vyriausybė iš dalies finansavo 15 dienų centrų, kurie padėjo įvairioms rizikos grupėms, įskaitant prekybos žmonėmis aukas.

Vyriausybė taip pat skyrė finansinę paramą 13 nevyriausybinių organizacijų, kurios teikė pagalbą arba laikiną prieglobstį prekybos žmonėms aukoms. Jokių oficialių patikrinimo ir perdavimo procedūrų nebuvo, tačiau policija glaudžiai bendradarbiavo su šiais pagalbos teikėjais.

Valstybės institucijos tęsė prevencijos kampaniją, kurios metu vyko seminarai, buvo naudojami plakatai, reklaminiai intarpai valstybinio radijo ir televizijos transliacijose, rengiama vaizdo medžiaga mokykloms ir leidžiamos brošiūros, skirtos kovai su prekyba žmonėmis. Nevyriausybinių organizacijų prevencinės programos pagrindinį dėmesį skyrė informacijos sklaidimui ir visuomenės, ypač rizikos grupių, informavimui apie prekybą žmonėmis. Valdžios institucijos organizavo mokymus apie prekybos žmonėmis prevenciją ir pagalbą jos aukoms maždaug septyniasdešimčiai savivaldybės darbuotojų, socialinių darbuotojų ir mokytojų.

Per metus Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus skyrius parengė prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimo metodinį vadovą ir, bendradarbiaudamas su policija ir prokuratūra, organizavo tris seminarus teisėsaugos pareigūnams. Tarptautinė migracijos organizacija tai pat parengė prekybos žmonėmis aukų apsaugos planą ir jų gražinimo į visuomenę mechanizmą, tačiau metų pabaigoje vyriausybė nebuvo oficialiai jo patvirtinusi. Tarptautinė migracijos organizacija visus metus tęsė konsultacijas internetu ir telefonu dėl saugios migracijos į užsienį ir suteikė pagalbą 20 prekybos žmonėmis aukų.

Neįgalieji

Įstatymas draudžia diskriminaciją prieš neįgaliuosius galimybių įsidarbinti, švietimo, sveikatos apsaugos bei kitų valstybinio sektoriaus paslaugų teikimo srityse. Per metus Lygių galimybių kontrolierė išnagrinėjo 17 atvejų dėl neįgaliųjų diskriminacijos. Įstatymai įpareigoja užtikrinti, kad patekimas į pastatus turi būti pritaikytas neįgaliesiems, tačiau valdžia paprastai neįgyvendino šios nuostatos praktikoje. Asmenys, kurie priverstinai pripažįstami neveiksniais, neturi teisės apskusti sprendimo teisme.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Lietuvos invalidų reikalų taryba didelį dėmesį skyrė lygių galimybių klausimams darbo rinkoje ir vyriausybės darbo gerinimui tenkinant neįgaliųjų asmenų poreikius ir stiprinant jų socialinę apsaugą.

Tautinės, rasinės ir etninės mažumos

Nors įstatymai draudžia etninių ar tautinių mažumų diskriminaciją, visuomenės diskriminacija ir netolerancija išliko. Etninių mažumų grupės, įskaitant rusus, lenkus, baltarusius, ukrainiečius, totorius ir karaimus, sudaro apie 16,5 proc. visų gyventojų.

2007 m. padaugėjo pranešimų apie smurtą ir netoleranciją, nukreiptus prieš rasines ar etnines mažumas. Per metus prokuratūra pradėjo 37 ikiteisminius tyrimus, susijusius su diskriminacija arba rasinės ar etninės neapykantos kurstymu, tuo tarpu per visus 2006 metus jų buvo 17.

Pavyzdžiui, kovą ir balandį žiniasklaida pranešė apie išpuolius prieš kelis Lietuvos krikščioniškosios kolegijos Klaipėdoje studentus. Bent du studentai buvo afrikiečių kilmės ir visi jų buvo užsieniečiai. Policija sustiprino patruliavimą prie kolegijos ir atliko tyrimą, tačiau jokių įtariamųjų nenustatė. Buvo pranešama, kad vietiniai neonacistinių pažiūrų asmenys darėsi vis agresyvesni, užsipuldavo ir grasindavo studentams. Savivaldybė buvo linkusi bendradarbiauti ir padėjo suorganizuoti koncertą tolerancijai skatinti.

Gegužės 26 d. Vilniuje įvyko lietuvių ir nigeriečių jaunuolių muštynės. Po keturių dienų Vilniuje nenustatyti asmenys užpuolė ir sumušė vyrą iš Ganos. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą, kuris metų pabaigoje dar nebuvo baigtas.

Rugpjūčio 30 d. Vilniuje buvo užpultas studentų mainų programoje dalyvaujantis studentas iš Italijos. Spauda pranešė, kad užpuolikas akivaizdžiai manė, jog studentas yra musulmonas. Policija pradėjo ikiteisminį tyrimą, kuris metų pabaigoje dar nebuvo baigtas.

Nedidelė romų bendruomenė (maždaug 3 000 asmenų) ir toliau susidūrė su problemomis, įskaitant diskriminaciją švietimo, galimybių įsidarbinti, sveikatos priežiūros, aprūpinimo būstu, paslaugų, pilietybės ir bendravimo su policija srityse, nors nebuvo gauta oficialių pranešimų apie smurtinius policijos veiksmus. Mažumų gynėjai ir toliau kritikavo Vilniaus miesto valdžią dėl to, kad ši atkreipė teisėsaugos institucijų dėmesį į romų bendruomenę, tačiau beveik nieko nedarė, kad integruotų romus į platesnę bendruomenę. Gruodžio mėnesį Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė Vilniaus miesto savivaldybei sumokėti Vilniaus romų bendruomenės gyventojams apie 41 000 dolerių (100 000 litų) už 2004 m. nugriautus gyvenamuosius ir

negyvenamuosius pastatus. Metų pabaigoje miesto savivaldybė sprendimą apskundė.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra rugpjūčio mėnesį Lietuvoje atliko tyrimą, susijusį su rasizmu ir ksenofobija. Pagrindinių teisių agentūra konstatavo, kad Lietuvoje užregistruoti etninės diskriminacijos atvejai sprendžiami neefektyviai ir kad šiai problemai skiriamas nepakankamas dėmesys. Pasak tyrimo, įstatymai numato galimybes pateikti skundus dėl etninės diskriminacijos, tačiau sankcijos, kurios paprastai yra taikomos tokiais atvejais, buvo nepakankamos ir nukentėjusieji gavo per mažą kompensaciją arba jos negavo.

Kiti užgauliojimo ir diskriminacijos atvejai

Vietos žmogaus teisių gynėjų organizacijos ir homoseksualių asmenų bendruomenės atstovai pranešė, kad homoseksualūs asmenys patyrė fizinį smurtą gatvėje, buvo diskriminuojami ir nuolat kentė socialinę atskirtį.

Rugsėjo 11 d. Europos žmogaus teisių teismas nusprendė, kad valstybė pažeidė transseksualės teises. Ši kreipėsi į Sveikatos apsaugos ministeriją dėl leidimo atlikti lyties pakeitimo operaciją, kuria jai rekomendavo gydytojai. Ministerija atsisakė vykdyti gydytojų rekomendaciją remdamasi tuo, kad Seimas nėra priėmęs lyties pakeitimo įstatymo. Teismas nurodė Lietuvai sumokėti 7 000 dolerių (5 000 eurų) kompensaciją ir įpareigojo Lietuvą per tris mėnesius priimti lyties pakeitimo įstatymą. Tuo atveju, jeigu Seimas nepriims įstatymo per tris mėnesius, Teismas įpareigojo valstybę sumokėti ieškovei 68 000 dolerių (40 000 eurų), tai yra tiek, kiek apytiksliai kainuoja lyties pakeitimo operacija Vakarų Europoje. Gruodžio mėnesį vyriausybė šį sprendimą apskundė ir prašė Teismo pakartotinai išnagrinėti bylą.

Per metus kontrolierius išnagrinėjo 17 diskriminacijos dėl amžiaus atvejų, lyginant su 23 atvejais 2006 metais. Dauguma skundų yra susiję su diskriminacija dėl amžiaus perkant draudimo paslaugas, dėl paskolų ir lizingo.

Pranešimų apie diskriminaciją prieš ŽIV viruso nešiotojus ar AIDS sergančius asmenis nebuvo gauta.

6 dalis Darbuotojų teisės

a. Teisė vienytis į asociacijas

Įstatymai suteikia teisę darbuotojams, įskaitant policijos ir karinių pajėgų atstovus, steigti ir stoti į pasirinktas profesines sąjungas, ir darbuotojai šia teise naudojosi. Profesinės sąjungos atstovauja maždaug 10 procentų darbuotojų.

Profesinės sąjungos teisinė registracija atliekama tuo atveju, jeigu ji turi ne mažiau kaip 30 steigėjų didelėse įmonėse, o mažose įmonėse profesinės sąjungos nariai sudaro ne mažiau kaip 1/5 visų darbuotojų. Pranešimų apie tiesioginę profesinių sąjungų narių diskriminaciją nebuvo. Įstatymai numato, kad profesinės sąjungos steigiamos laisva valia ir veikia nepriklausomai. Nors įstatymai draudžia darbdavių diskriminaciją prieš profesinių sąjungų įkūrėjus ir narius, šio draudimo ne visada buvo paisoma, ir pasitaikė atveju, kai darbuotojai buvo nubausti už bandymą įsteigti profesinę sąjungą. Pasak Tarptautinės profesinių sąjungų konfederacijos, nė vienam darbdaviui dar „nebuvo pritaikytos baudžiamosios sankcijos, kurias numato įstatymai už profesinių sąjungų diskriminaciją“. Kai kurie didieji mažmeninės prekybos tinklai sudarydavo su darbuotojais trumpalaikes darbo sutartis ir kai kuriais atvejais nepratėsdavo sutarčių su profesinių sąjungų nariais.

- b. Teisė organizuoti kolektyvines derybas ir jose dalyvauti

Įstatymai leidžia profesinėms sąjungoms netrukdomai vykdyti savo veiklą. Šią teisę Vyriausybė saugojo. Įstatymas numato, kad kolektyvinėse derybose gali dalyvauti visi darbuotojai, išskyrus valstybės tarnybos darbuotojus, kurių darbas yra susijęs su teisėsauga ir saugumu. Lietuvos trišalė taryba, kurią sudaro darbuotojų, įmonių ir valdžios atstovai, apskaičiavo, kad nuo 5 iki 25 proc. darbuotojų buvo sudarę kolektyvines sutartis. Įstatymai numato teisę rengti streikus, išskyrus būtiniausių paslaugų teikimo srityje dirbantiems darbuotojams, tačiau šios teisės įgyvendinimą apsunkino Darbo kodekse numatytos procedūros, todėl oficialių streikų per metus neįvyko. Įstatymas numato, kad streiką gali surengti tikrai profesinė sąjunga arba profesinės sąjungos streiko komitetas, taigi darbuotojų, kuriems neatstovauja jokia profesinė sąjunga, streikas yra neteisėtas.

Vadovai dažnai nustatydavo atlyginimus neatsižvelgdami į profesinių sąjungų pageidavimus, išskyrus didelėse gamyklose, kurios turi gerai organizuotas profesines sąjungas. Vyriausybė reguliariai teikė rekomendacijas valstybinių įmonių vadovams dėl atlyginimo dydžio nustatymo.

c. Prievartinio darbo arba privalomo darbo draudimas

Įstatymas draudžia prievartinį arba privalomą darbą, įskaitant vaikų darbą, tačiau buvo gauta pranešimų, kad vyko prekyba moterimis ir vaikais komercinio seksualinio išnaudojimo tikslais.

d. Vaikų darbo draudimas ir minimalus įdarbinimo amžius

Įstatymai draudžia vaikų išnaudojimą darbe. Valdžia šiuos įstatymus veiksmingai įgyvendino. Remiantis 2004 m. statistiniais duomenimis, 10 proc. dirbančių vaikų dirbo nelegaliai, daugiausia žemės ūkio sektoriuje, kur jie kartais gaudavo neleistinai mažą atlyginimą. Buvo gauta pranešimų apie prekybą nepilnamečiais komercinio seksualinio išnaudojimo tikslais.

Įstatymai numato, kad asmuo gali pradėti dirbti nuo 16 metų, tačiau leidžia nuo 14 metų dirbti lengvus darbus, esant rašytiniam vaiko tėvų ir mokyklos sutikimui. Pagal įstatymą vaikų darbo laikas turi būti sutrumpintas iki 2 valandų per dieną arba 12 valandų per savaitę per mokslo metus ir iki 7 valandų per dieną arba 32 valandų per savaitę per atostogas. Valdžios institucijos iš esmės šiuos įstatymus įgyvendino.

Žiniasklaidoje pasirodė pranešimų, kad keletas mokyklinio amžiaus vaikų dirbo žemės ūkio darbus be jokių sutarčių, gaudami labai mažą atlyginimą arba už darbą jiems nebuvo mokama.

Valstybinė darbo inspekcija (VDI) nagrinėja skundus, susijusius su jaunesnių nei 18 metų amžiaus asmenų įdarbinimu. 2007 m. inspekcija gavo 12 skundų dėl nelegalaus vaikų darbo ir nustatė, kad keturi iš jų yra pagrįsti. Teismai pradėjo šių atvejų ikiteisminius tyrimus. Dviem atvejais teismas nubaudė darbdavius 1 200 dolerių (3 000 litų) baudmėmis, o vienu atveju – 8 400 dolerių (21 000 litų) bausme. Metų pabaigoje vienas atvejis nebuvo baigtas nagrinėti.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija ir Vidaus reikalų ministerija vykdė programas, ginančias vaikų teises.

e. Tinkamos darbo sąlygos

Įstatymų numatytas minimalus atlyginimas, sudarantis maždaug 280 dolerių (700 litų) per mėnesį, neužtikrino darbuotojui ir jo šeimai tinkamo pragyvenimo lygio.

Pagal įstatymą maksimalus darbo valandų skaičius per savaitę, įskaitant viršvalandžius, negali viršyti 48 valandų. Viršvalandinis darbas leidžiamas tik įstatymo nustatytais atvejais ir už jį, kaip ir už naktinį darbą, turi būti mokamas atlyginimas, ne mažiau kaip 1,5 karto didesnis nei valandinis atlyginimas.

Valstybinė darbo inspekcija yra atsakinga už darbo įstatymų įgyvendinimą. 2007 m. ji atliko patikrinimus maždaug 17 600 įmonių. Daugiausia pažeidimų sudarė neišmokėti atlyginimai, nelegalus darbas, darbo sutarčių pažeidimai, poilsio ir darbo valandų apskaita, darbo sauga ir netinkamas nelaimingų atsitikimų tyrimas.

Įstatymai numato darbuotojams teisę turėti darbuotojo saugą ir sveikatą užtikrinančias sąlygas. Ši teisė paprastai buvo užtikrinama. 2007 m. Valstybinė darbo inspekcija užregistravo 72 mirtimi pasibaigusius nelaimingus atsitikimus darbe. Darbuotojai turi įstatymo jiems suteiktą teisę atsisakyti dirbti pavojingoje darbo aplinkoje nerizikuodami tuo, kad nutrūks jų darbo stažas, ir šia teise jie naudojosi.